

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอ เสนอ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น หัวข้อต่อไปนี้

1. การอ่าน
 ความหมายและความสำคัญของการอ่าน
 จุดมุ่งหมายของการอ่าน
 ทฤษฎีและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน
 ความ เข้าใจในการอ่าน
 ลักษณะของความ เข้าใจในการอ่าน
 องค์ประกอบของความ เข้าใจในการอ่าน
 ระดับความ เข้าใจในการอ่าน
 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการสอนอ่าน
2. การอ่านจับใจความ
 หลักการอ่านจับใจความ
 แนวทางในการสอนอ่าน เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความ
3. การพัฒนาโปรแกรม
 การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาและโปรแกรมการอ่าน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 งานวิจัยในประเทศ
 งานวิจัยในต่างประเทศ

ความหมายของการอ่าน

นักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการอ่าน ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

ชุตินา สัจจามันท์ (2526) กล่าวว่า การอ่านมิได้เป็นเพียงการทอดสายตาดำผ่านตัวอักษรเท่านั้น แต่ต้องเข้าใจความหมายของข้อความ นัยของคำแต่ละคำ เข้าใจวัตถุประสงค์ของผู้เขียนสามารถสังเกตอคติหรือการโฆษณาชวนเชื่อ ตลอดจนแสดงทัศนคติของตนเอง และให้ข้อวินิจฉัยได้ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ มุสตี ลินสิบลผล (2527) ที่สรุปไว้ว่า "การอ่านมิใช่เป็นเพียงการถ่ายถอดตัวอักษรออกมาเป็นเสียง หรือมิใช่เป็นเพียงการสามารถมองเห็นคำและแปลสัญลักษณ์ได้เท่านั้น แต่การอ่านเป็นกระบวนการในการสื่อความหมาย ซึ่งรวมถึงการเข้าใจในความหมายของสิ่งที่อ่าน ได้รับความรู้ ความคิด ตลอดจนเกิดความรู้สึก อารมณ์ และจินตนาการร่วมไปกับผู้เขียนด้วย" และ ประเทิน มหาพันธ์ (2523) ได้ให้ความหมายของการอ่านว่า "การอ่านมิใช่เป็นเพียงการใช้พลังงานทางการเท่านั้น แต่เป็นขบวนการที่ต้องใช้ความคิดอย่างลึกซึ้ง การอ่านรวมถึงขบวนการคิด การวัดผล การตัดสินใจ การจินตนาการ การใช้เหตุผลและการแก้ปัญหา"

มานิต บุญประเสริฐ (2526) ได้ให้ความหมายของการอ่านว่า "การอ่าน คือ การสื่อสารความระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านโดยมีข้อเขียนเป็นสื่อกลางหน้าที่ของผู้อ่าน คือ การค้นหาความหมายจากข้อเขียนนั้น ๆ ผู้อ่านจะเข้าใจข้อความที่อ่านมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น ลักษณะของเรื่องที่อ่าน ประสบการณ์ร่วมระหว่างผู้อ่านและผู้เขียน และความสามารถทางด้านภาษา" ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่นักการศึกษาอีกหลายท่านที่ให้ไว้ คือ ประสิทธิ์ ภาพย์กลอน(2523) มีความเห็นว่า "การอ่าน คือ การตีความสัญลักษณ์ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์ของผู้อ่านไป เทียบเคียงกับความคิดของผู้เขียน

หากประสบการณ์มีความสอดคล้องกัน ผู้อ่านก็จะสามารถรับสารของผู้เขียนได้อย่างถูกต้อง" มีทฤษฎี ดุลยาทร (2528) กล่าวว่า "การอ่าน คือ การแปลความหมายของตัวอักษรออกมา เป็นความคิด แล้วนำความคิดเห็นไปใช้ประโยชน์ตัวอักษรเป็นเครื่องหมายที่ชี้แทนความคิดของผู้เขียน ดังนั้นการอ่านที่แท้จริงจึงอยู่ที่การเข้าใจความหมายของคำและข้อความที่อ่านนั้น" นักการศึกษาชาวต่างประเทศก็ได้ให้ความหมายในทำนองเดียวกันนี้ คือ ซิงท์ และ เกรย์ (อ้างใน จวีลักษ์ณ์ บุญยะกาญจน์, 2525) กล่าวว่า "การอ่าน คือ การเก็บรวบรวมความคิด จากสิ่งพิมพ์ เข้าใจภาษาของผู้เขียน ทำให้ประสบการณ์ ทักษะและการสร้างมโนภาพเกิดขึ้นใน ใจของผู้อ่าน"

แฮริส (Harris, 1969) กล่าวว่า "ความสามารถในการอ่านนั้นจะต้องอาศัย องค์ประกอบหลายประการ เช่น ต้องมีความเข้าใจในภาษา สามารถจับใจความสำคัญและ รายละเอียดปลีกย่อยได้ สามารถสรุปความคิดจากการอ่านได้ถูกต้อง สามารถเข้าใจเจตคติ ของผู้เขียนจากข้อความที่อ่านและวัดลีลาในการเสนอความคิดของผู้เขียนได้ บุญเสริม ฤทธาภิรมย์ (2518) ได้ให้ความหมายที่คล้ายคลึงกันว่า การอ่านเป็นทักษะที่ต้องอาศัยทักษะ ย่อยหลายประการเกี่ยวโยงกัน ทักษะต่าง ๆ จะเป็นไปได้อย่างคล่องตัวก็ต้องอาศัยกลไกระบบ ประสาท ตลอดจนความสามารถทางสมองที่มีความพร้อมและสามารถทำหน้าที่ได้อย่างฉับพลัน ต่อเนื่องกันเป็นจังหวะตลอดเวลา เช่น การกวาดสายตาดูตัวอักษร สมองก็ต้องสั่งงาน จะต้อง สื่อความหมาย แปลความ และสร้างความคิดรวบยอดว่า ที่ได้อ่านไปแล้วนั้นเข้าใจว่า อะไร สมองหรือสติปัญญาที่ต้องไปใช้ในด้านความจำ ซึ่งผู้เป็นนักอ่านที่ดีก็จะมี การนำความ สัมพันธ์ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่ามาใช้แปลความ ซึ่งเป็นความสามารถ ทางสมองที่สูงขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง การอ่านหนังสือเป็นทักษะที่ต้องปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก และผู้ที่ เป็นนักอ่านที่ดีต้องได้รับการฝึกฝนอย่างถูกวิธี เข้าใจหลัก และวิธีอ่านที่ถูกต้อง ตลอดจน รู้ลึก เลือกรับหนังสือที่มีคุณค่ามาอ่านด้วย

จากความหมายของการอ่านตามที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า การอ่าน คือ การ สื่อสารระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน ผู้อ่านจะนำประสบการณ์เดิมของตนมาใช้ช่วยในการตีความ จนเกิดความ เข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ เกิดความคิดและการสร้างมโนภาพในใจผู้อ่าน ซึ่งจะต้องอาศัยทักษะหลายประการ เชื่อมโยงกัน จนกระทั่งนำความรู้ ความคิดที่ได้จากการอ่าน นำไปใช้ประโยชน์ได้

ความสำคัญของการอ่าน

การอ่านเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ โดยเฉพาะสมัยปัจจุบันวิทยาการต่าง ๆ เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว สภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมล้นซับซ้อนมากขึ้น โอกาสของคนเราในการจะได้รับประสบการณ์โดยตรงนั้นอยู่ในวงจำกัด แต่การอ่านจะทำให้ได้รับประสบการณ์ที่กว้างไกล ทันต่อเหตุการณ์

บุติมา สัจจามันท์ (2525) กล่าวว่า การอ่านทำให้เกิดพัฒนาการ ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ พฤติกรรม และการดำเนินชีวิต ศิลธรรม จริยธรรม ค่านิยม ฯลฯ การอ่านมีส่วนช่วยปรับปรุงชีวิตให้สดใสสมบูรณ์ การอ่านหมายถึงการมีชีวิตอยู่ (Reading is Living) เพราะตราบใดที่โลกยังไม่หยุดหมุน วิทยาการต่าง ๆ จะเจริญงอกงาม มีการค้นคว้า ค้นพบทฤษฎีความรู้ใหม่ ๆ ให้ได้เรียนรู้โดยไม่สิ้นสุดความสำเร็จจากการศึกษามักจะเป็นผลมาจากความสามารถในการอ่าน ขอบเขต และลักษณะการอ่านอีกด้วย นอกจากนี้การอ่านยังก่อให้เกิดความสนุกสนาน สร้างจินตนาการ ขยายขอบเขตของชีวิต และเนื่องจากคนคือทรัพยากรที่สำคัญของประเทศชาติ การอ่านจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนั้นการอ่านยังให้ผลพื้นฐานดังนี้ คือ

1. ผลทางด้านการเป็นสื่อ เพื่อนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหา
2. ผลทางด้านศักดิ์ศรี ช่วยปลดเปลื้องความรู้สึกด้อย โดยการอ่านจะทำให้เป็นที่ยอมรับของสังคม
3. ผลทางด้านการเสริมพลัง เสริมพลังทัศนคติ หรือ เปลี่ยนทัศนคติต่อเหตุการณ์ที่เกิดปัญหาความขัดแย้ง
4. ผลทางด้านสุนทรียศาสตร์ ให้ประสบการณ์ และระสนิยมอันงดงาม
5. ผลทางด้านการพักผ่อน ช่วยผ่อนคลายความเครียด

ทวีป อภิลิทธิ (2526) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการอ่านว่า การอ่านเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์จำลอง เพิ่มเติมให้กับผู้อ่านยิ่งขึ้น จากข้อเท็จจริงนั้นพบว่า ตลอดช่วงชีวิตของเรา และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตรงกับตัวบุคคลอาจมีไม่มากนัก ผู้ใดอ่านมากผู้นั้นย่อมมีความรู้มาก และประสบการณ์กว้างไกล เกิดความคิดที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ที่ดีกว่าเดิมเพิ่มขึ้น

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527) มีความเห็นว่า "การอ่านช่วยให้บุคคลเฉลียวฉลาด มีความรู้กว้างขวาง มีความคิดสร้างสรรค์ สำหรับผู้ที่อยู่ในวัยเรียน การอ่านจะเป็นสิ่งที่ เสริมสร้างสติปัญญาและช่วยพัฒนาบุคลิกภาพ การอ่านยังทำให้ เป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รวมทั้งรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์"

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การอ่านเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะ การอ่านช่วยเสริมสร้างสติปัญญา เพิ่มพูนประสบการณ์ ความรู้ที่ได้จากการอ่านช่วยแก้ปัญหา ต่าง ๆ และการตัดสินใจได้ วัยเด็กเป็นช่วงที่กำลังพัฒนาจึงจำเป็นที่จะต้องฝึกฝนการอ่านให้ มีประสิทธิภาพและมีนิสัยรักการอ่าน เพื่อให้มีความสามารถในการที่จะพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

จุดมุ่งหมายของการอ่าน

การอ่านหนังสือของแต่ละคนในแต่ละสถานการณ์มีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ได้มีผู้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการอ่านไว้ดังนี้

ชุตินา สัจจามันท์ (2525) กล่าวว่า วัตถุประสงค์อันเป็นพื้นฐานการอ่าน ได้แก่

1. เพื่อฆ่าเวลา
2. เพื่อปฏิบัติตามหน้าที่
3. เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์
4. เพื่อสนองความพอใจส่วนตัว
5. เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
6. เพื่อขยายความรู้ในแขนงชีวิต
7. เพื่อส่งเสริมความสนใจในทางวิชาการ
8. เพื่อความเป็นพลเมืองดี
9. เพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาตน

คุณฉวี ลิห์ละเมียร (2521) กล่าวว่า ความมุ่งหมายของการอ่าน อาจแบ่งได้เป็น ลำดับชั้น คือ

ขั้นแรก อ่านเพื่อความรู้และความเพลิดเพลิน

ขั้นที่สอง อ่านเพื่อการศึกษาและทำความเข้าใจ ซึ่งมีผลเนื่องถึงขั้นที่สาม

ขั้นที่สาม อ่านเพื่อท่องจำเพื่อการทดสอบ

ขั้นที่สี่ อ่านเพื่อให้เข้าถึงรสของหนังสือ ซึ่งประกอบด้วย ภาพเสียง จินตนาการ อารมณ์ ทศนคติ จุดมุ่งหมาย และศิลปการประพันธ์

ขั้นที่ห้า อ่านเพื่อแสดงความคิดเห็นที่มีต่อหนังสือ ต่อเรื่องราวนั้น ๆ

สนิท ตั้งทวี (2526) กล่าวว่า การอ่านมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ ดังนั้นเราต้องอ่านเพื่อจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ตนเอง
2. เพื่อส่งเสริมบุคลิกภาพ
3. เพื่อความรู้

ทฤษฎีและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน

ทฤษฎีการอ่าน

บันลือ พฤกษ์วัน (2533) ได้กล่าวถึง วิธีการเรียนอ่านของเด็กมี 3 ทางด้วยกัน คือ

1. เด็กเรียนอ่านโดยอาศัยคำสั่งเกิดภาพที่สัมพันธ์กับคำ ภาพที่แสดงอาการเคลื่อนไหวสัมพันธ์กับประโยค การเรียนโดยวิธีนี้อาศัยภาพเป็นเครื่องช่วยอ่านซึ่งเด็กจะสามารถอ่านเรื่องราวโดยอาศัยสถานการณ์ของภาพเป็น เครื่องบอกความเป็นไปของเรื่อง
2. เด็กเรียนอ่านโดยใช้เสียงพาไป ใช้ทิวีเคราะห์เสียงแล้วผสมเสียงอ่าน การอ่านแบบนี้อาศัยทิวีเคราะห์เสียงผสมเสียงอ่านคำ แล้วอ่านออกเสียงตามไป
3. เด็กเรียนโดยอาศัยการจำรูปคำ การจำโครงร่างภายนอกซึ่งคำเหล่านั้นมีความหมายเด่นชัด เด็กจะระลึกถึงประสบการณ์เดิม เป็นเครื่องช่วยแปลความหมายและการแปลความหมายของประโยคโดยเข้าใจในรูปของประโยคจะเข้าใจได้ดีกว่าจำเฉพาะคำ เด็กจึงสนใจอ่านเรื่องราวมากกว่าอ่านเป็นคำ ๆ ซึ่งคำมีความหมายน้อยไม่เด่นชัด และคำบางคำยังมีหลายความหมาย จึงต้องจำรูปคำในลักษณะของการใช้ประโยคซึ่งสามารถทำความเข้าใจความหมายได้เด่นชัด เป็นการเรียนอ่านทางสมอง

สุมิตรา อังวัฒนกุล (2527) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการอ่านไว้ ดังนี้

1. การอ่านที่เน้นพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองโดยให้การเสริมแรงที่เหมาะสมในขณะที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ดังนั้นการอ่านจึงเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ที่มีการจัดลำดับไว้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึงการอ่านต้องประกอบด้วยทักษะ เบื้องต้นและทักษะที่มีความซับซ้อน แต่ทักษะที่เป็นพื้นฐานก็จะถูกหลอมรวม เข้าด้วยกัน โดยผ่านกลวิธีการฝึกให้นักเรียนแยกแยะได้ว่าส่วนใดเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอักษรและส่วนใด เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา

2. การอ่านที่เน้นความรู้ความเข้าใจ ทฤษฎีความรู้ความเข้าใจมีแนวคิดว่าพฤติกรรมทุกอย่างต้องประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ประการ คือ ประสบการณ์ในการเรียนรู้ ควบคู่รู้จัก สะสมความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ ดังนั้นทฤษฎีความรู้ความเข้าใจจึงเป็นหน้าที่ของสมอง ส่วนกลางในการตีความตัวแปรต่าง ๆ การเรียนรู้จึงมีขึ้นอยู่กับความรู้จัก เชื่อมโยงความรู้ใหม่ เข้ากับประสบการณ์เดิมและแสดงออกอย่างเหมาะสม

3. การอ่านที่เน้นทฤษฎีพัฒนาการ มีแนวคิดในการเรียนรู้เกิดขึ้นตั้งแต่วัยที่คั้งพั้งผู้อื่นและจะพัฒนาไปตามความเจริญของแต่ละวัย สิ่งสำคัญที่สุดของช่วงอายุคือจะมีการเรียนรู้หรือทักษะ เฉพาะอย่างในแต่ละช่วงอายุ ถ้าหากในช่วงนั้นไม่เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม พัฒนาการการเรียนรู้ในช่วงนั้นก็จะบกพร่องไป และจะมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ในส่วนนั้น ภายหลัง ดังนั้นการอ่านจึงเป็นกระบวนการรับรู้ซึ่งมีพื้นฐานมาจากช่วงพัฒนาการต่าง ๆ ความสามารถที่นักเรียนแสดงออกในการอ่าน เป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับพัฒนาการของนักเรียน

จากทฤษฎีการอ่าน จะช่วยให้ครูเข้าใจความสามารถในการอ่านของนักเรียนได้จากการแสดงออก ซึ่งจะเป็นหลักหรือแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะ และการเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนสอดคล้องกับจุดประสงค์ในการอ่าน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ครูและนักเรียน

จิตวิทยาการอ่าน

จิตวิทยาการอ่านเป็นกระบวนการทางด้านสรีรวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน ซึ่งนักการศึกษาที่สนใจด้านการอ่านได้กล่าวถึงจิตวิทยาทางการอ่านในลักษณะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอ่าน โดยได้แยกกล่าวเป็นตอนดังต่อไปนี้

กระบวนการอ่าน

กระบวนการอ่านเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับความคิดและเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียนอีกด้วย นักการศึกษาได้กล่าวถึงกระบวนการอ่านไว้ดังนี้

ประเทิน มหาจันทร์ (2523) ได้กล่าวว่ ลักษณะของการอ่านประกอบด้วย กระบวนการ 2 อย่าง ดังนี้

1. กระบวนการทางกาย เมื่อร่างกายตอบสนองต่อสัญลักษณ์ที่สายตามองเห็น ซึ่งประกอบด้วยทักษะแห่งการเคลื่อนไหวด้านต่าง ๆ เช่น การเคลื่อนไหวของสายตาแล้วส่งผ่านข้อมูลที่ได้รับไปยังสมอง
2. กระบวนการทางสมอง ในขณะที่สายตาคาวาดไปอย่างมีจังหวะตามเส้นบรรทัดของอักษร ผัสสะต่าง ๆ จะรับรู้และสมองจะแปลความหมายทันที ฉะนั้นกระบวนการทั้งสองจึงมีความสำคัญเท่าเทียมกัน กระบวนการทางสมองขึ้นอยู่กับกระบวนการทางกายเป็นอันมาก เพราะการรับรู้ทางสายตาเป็นการเริ่มต้นของกระบวนการในการอ่าน

บรรเทา กิตติศักดิ์ (2526) ได้กล่าวถึงกระบวนการอ่านว่ามีอยู่ 4 ชั้น ซึ่งเกิดติดต่อกันอย่างรวดเร็วและสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเป็นอัตโนมัติ ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การสัมผัสโดยใช้สายตาจ้องดูหนังสือ ซึ่งยังไม่ใช่การอ่านจนกว่าผู้อ่านจะเรียนรู้เสียงของตัวหนังสือและความหมาย
- ขั้นที่ 2 การรับรู้ เป็นการรับรู้รูปร่างลักษณะของคำ ถ้าเป็นคำที่เคยเห็นมาก่อนก็จะเชื่อมโยงเสียงกับความหมายของคำ
- ขั้นที่ 3 การเข้าใจความหมาย เป็นการเข้าใจความหมายของคำ วลี หรือประโยคที่อ่าน ซึ่งบางครั้งต้องใช้ประสบการณ์เดิมช่วยตีความ
- ขั้นที่ 4 การใช้ประโยชน์จากการอ่าน การอ่านจะต้องมีความเข้าใจเรื่องราวที่อ่านแล้วสามารถพินิจพิเคราะห์ข้อความที่อ่านได้ หรือนำข้อความหรือเรื่องราวไปพูดไปเขียนไปเล่าเรื่องได้ถูกต้อง ทำให้ผู้อ่านเกิดความเจริญงอกงามทางภาษา

จะ เห็นได้ว่าการอ่านเป็นกระบวนการที่มีการทำงานต่อเนื่องและสัมพันธ์กันระหว่างการรับรู้ทางกายด้วยสายตา และการแปลความหมายด้วยสมอง ดังนั้นประสิทธิภาพในการอ่านจึงขึ้นอยู่กับกระบวนการทางกายและกระบวนการทางสมอง ซึ่งจะมีการพัฒนาการตามวัย วุฒิภาวะ ความสนใจ และทัศนคติของผู้อ่าน

รูปแบบการอ่าน

ในการอ่านนั้นผู้อ่านจะมีการอ่านของตัวเอง โดยผู้อ่านจะเลือกรูปแบบการอ่านที่ตนถนัดและสามารถอ่านเนื้อเรื่องได้เข้าใจในเวลาอันรวดเร็วซึ่งรูปแบบการอ่านมีอยู่หลายลักษณะ สุนันทา มั่นเศกวิทย์ (2528) กล่าวถึงรูปแบบการอ่านที่แตกต่างกัน 3 แบบ โดยคำนึงถึงลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับต่าง ๆ กัน คือ

1. การอ่านแบบล่างไปสู่บน เป็นกระบวนการที่ผู้อ่านเริ่มต้นด้วยการรับรู้และจำแนกลักษณะของตัวอักษร คำ ประโยค จนกระทั่งไปสู่ข้อความตามลำดับวิธีนี้ผู้อ่านจะต้องทำความเข้าใจและจำตัวอักษร พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ แล้วจึงอ่านคำ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำ หากมีคำยากหลายคำอาจทำให้ผู้อ่านไขว้เขวเกี่ยวกับความหมายนั้นได้

2. การอ่านแบบบนไปสู่ล่าง เป็นกระบวนการอ่านที่ผู้อ่านจะเริ่มต้นด้วยการอ่านเก็บใจความสำคัญก่อน ต่อจากนั้นจึงพิจารณาว่ามีคำยากก็คำ และสะกดอย่างไร การอ่านแบบนี้เป็นวิธีการที่ผู้อ่านต้องจับใจความในเวลาอันรวดเร็ว แต่มักจะพลาดเนื้อหาบางตอนที่เป็นส่วนปลีกย่อย

3. กระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายใน เป็นกระบวนการอ่านที่ใช้วิธีที่ 1 คือ การอ่านแบบล่างไปสู่บน และวิธีที่ 2 คือ การอ่านแบบบนไปสู่ล่างรวมกัน ผู้อ่านจะจับใจความพร้อมทั้งจำแนกคำและแปลความหมายของคำไปพร้อมกัน วิธีนี้ผู้อ่านจะต้องมีทักษะการอ่านดี และมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้นมาก่อน

จากความเห็นของนักการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า รูปแบบการอ่านหนังสือมีหลักการโดยเฉพาะ การเลือกรูปแบบการอ่านไปใช้ในการสอนอ่านครูจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับวัย ระดับความสามารถของนักเรียน ประสบการณ์ด้านภาษาที่นักเรียนมีอยู่และจุดประสงค์ในการอ่าน เพื่อให้การสอนอ่านประสบผลสำเร็จ

ความพร้อมในการอ่าน

การอ่านจะมีประสิทธิภาพดีหากนักเรียนมีความพร้อม ครูจะต้องฝึกให้นักเรียนเกิดความพร้อมก่อนการสอนอ่าน ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดความพร้อมนั้นมีหลายประการ ดังที่ สมบัติ มหารศ (2523) ได้กล่าวถึงปัจจัยแห่งความพร้อมในการอ่านไว้ว่า "นักเรียนจะมีความพร้อมในการอ่านหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบในตัวนักเรียน ได้แก่ วุฒิภาวะทางภาษา ความสามารถในการปรับตัว ประสบการณ์ และการมีสภาพร่างกาย แข็งแรงสมบูรณ์"

ณรงค์ ทองปาน (2526) ได้แสดงความคิดเห็นถึงเรื่อง ความพร้อมในการอ่าน เกิดจากปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับเด็กและปัจจัยที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวเด็ก ประกอบด้วยความพร้อมทางร่างกาย ได้แก่ ความสามารถในการมองเห็น คือ สายตามีความแข็งแรงพอที่จะเพ่งตัวหนังสือได้นาน ๆ ความพร้อมทางสมอง จากการศึกษาของนักจิตวิทยาพบว่า ความพร้อมในการอ่านของเด็กจะมี เมื่อเด็กมีอายุสมอง 6 ปี 6 เดือน แต่เด็กย่อมมีความแตกต่างกัน การเริ่มสอนอ่านให้ได้ผลควรเตรียมตัวเด็กให้เกิดความพร้อมเสียก่อน ความพร้อมทางอารมณ์ คือ การที่ครูช่วยให้เด็กเกิดความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ และความพร้อมทางวิชาการ หมายถึง ความรู้ที่เด็กมีอยู่แล้ว ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย อาชีพของบิดามารดา บุคคลแวดล้อมสังคมที่เด็กอยู่ และเหตุการณ์อื่น ๆ ที่ผู้ปกครองกระทำเพื่อเป็นการจัดประสบการณ์ให้กับบุตรหลาน

ความสนใจในการอ่าน

ความสนใจในการอ่านของคนเราจะแตกต่างกันไปตามพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย

รัญจวน อินทรกำแหง (2520) ได้แบ่งช่วงความสนใจการอ่านของเด็กออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่

1. อายุ 2-4 ปี เด็กจะสนใจตนเองและเด็กในวัยเดียวกัน ชอบฟังคำพูดที่คล้องจองกัน การเท่กล่อม การร้องเพลง เริ่มเรียนพูดเป็นคำ ๆ และเริ่มจำคำใหม่ ๆ ชอบดูลิขิตโดยเฉพาะสีสด ๆ ชอบสัตว์โดยเฉพาะเด็กที่มีสัตว์เลี้ยงของตนเอง ชอบดูรูปหรือฟังเรื่องใกล้เคียงกับสิ่งแวดล้อมของตน

2. อายุ 4-6 ปี ในวัยนี้เริ่มมีความคิดคำนึง จินตนาการมากขึ้น ชอบเรื่องนางฟ้า เทวดา นิทาน นิยายต่าง ๆ สนใจอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติของคน นก สัตว์ ต้นไม้ สนใจเรื่องเกี่ยวกับชีวิต สิ่งแวดล้อม ชอบหนังสือที่มีรูปภาพ

3. อายุ 7-8 ปี เป็นวัยที่ยังชอบนิทาน นิยายอยู่ นอกจากนี้ยังสนใจเกี่ยวกับชีวิตจริงมากขึ้น ชอบฟังและอยากรู้เรื่องของเด็กอื่นในวัยเดียวกันว่ามีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร และชอบเรื่องชวนคิด ในช่วงนี้เด็กชายและเด็กหญิงอาจแยกความสนใจในการอ่านแตกต่างกันบ้าง เพราะรสนิยมการชอบรถยนต์ เรือบิน และเครื่องยนต์กลไกต่าง ๆ

4. อายุ 9-10 ปี เป็นช่วงที่มีความสนใจในการอ่านเริ่มพิกัดจริงจัง เด็กชายและเด็กหญิงแยกกันอ่านตามความสนใจของตน เด็กหญิงชอบเรื่องกระจุ้มกระจิม นิทาน นิยาย เด็กชายชอบเรื่องเครื่องยนต์กลไก การผจญภัย ความตื่นเต้น

มณี ปีประชุม (2530) ได้สำรวจความสนใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และสรุปได้ว่า นักเรียนสนใจและชอบเรื่องประเภทต่าง ๆ มาก ลำดับที่ 1 ถึงลำดับที่ 6 คือ

1. เรื่องสมมติหรือนิทานต่าง ๆ
2. เรื่องเกี่ยวกับการผจญภัยที่ตื่นเต้น
3. เรื่องเกี่ยวกับชีวิตในครอบครัว
4. เกร็ดความรู้ทางวรรณคดี
5. เรื่องเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนโบราณ
6. เรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน

สรุปได้ว่า ความสนใจในการอ่านของเด็กในแต่ละระดับวัยนั้นมีความสนใจที่แตกต่างกัน การเลือกเรื่องที่จะนำมาให้นักเรียนอ่านเพื่อฝึกทักษะในการอ่านจึงต้องเลือกให้เหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักเรียน เพื่อจูงใจให้นักเรียนสนใจในการอ่าน ก็จะเป็นการส่งเสริมการอ่านแก่เด็กได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาทฤษฎีและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน จะเห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านให้นักเรียน ครูต้องมีความรู้และความเข้าใจ

เกี่ยวกับทฤษฎีการอ่านและจิตวิทยาการอ่านเป็นอย่างดี สามารถนำไปใช้เป็นหลักหรือแนวในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการอ่านให้นักเรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์แก่นักเรียนต่อไปในอนาคต

ความเข้าใจในการอ่าน

ความเข้าใจในการอ่าน เป็นหัวใจของการอ่าน เพราะถ้าผู้อ่านไม่สามารถเข้าใจสิ่งที่อ่าน ไม่สามารถจับใจความสำคัญของสิ่งที่อ่านแล้ว ก็จะไม่สามารถนำความรู้ ความคิด จากสิ่งที่ตนอ่านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ฮาฟเนอร์ และ ฮายเดน (Hafner and Hayden, 1972) ได้ให้ความหมายของความเข้าใจในการอ่านว่า เป็นความสามารถที่จะเข้าใจหรือใช้สติปัญญาที่จะได้มาซึ่งความหมายจากสิ่งที่อ่าน นอกจากนี้ ทิงเกอร์ (Tinker, 1952) กล่าวว่า ความเข้าใจเป็นจุดหมายปลายทางของการอ่านทุกชนิด เพียงแต่มีความเข้าใจที่แจ่มแจ้งแต่อย่างเดียวก็พอจะสรุปความคิดในสิ่งที่อ่านได้ ส่วน สมิท (Smith, 1971) กล่าวถึงความเข้าใจในการอ่านว่าเป็นความสามารถที่ผู้อ่าน เชื่อมโยงความคิดของผู้เขียนที่เขียนไว้ในข้อความกับสิ่งที่คนรู้อยู่ก่อนแล้วมารวบรวม เข้าด้วยกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ชวาล แพร์ตกุล (2520) ได้กล่าวถึงความหมายของความเข้าใจในการอ่านว่า ความเข้าใจ คือ ความสามารถในการผสมผสานแล้วขยายความรู้ความจำให้ไกลออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล ความเข้าใจเป็นสมรรถภาพขั้นต้นชนิดแรกของตัวปัญญา เป็นความพยายามของสมองที่จะคัดแปลง ปรับปรุงความรู้ให้มีรูปลักษณะใหม่ เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นที่แปลกออกไป แต่ยังมีอะไรบางอย่างคล้ายคลึงของเดิมอยู่บ้าง

ลักษณะของความเข้าใจในการอ่าน

การอ่านจัดเป็นกระบวนการที่มีพฤติกรรมเกิดขึ้น ผู้อ่านจะต้องมีความเข้าใจและมีปฏิกริยาต่อสิ่งที่อ่าน ชวาล แพร์ตกุล มีความเห็นว่า ความเข้าใจเป็นพื้นฐานสำคัญของปัญญา ซึ่งสามารถแสดงออกด้วยพฤติกรรม 3 ประการ คือ

1. การแปลความ (Translation) คือ การแปลเรื่องราวเดิมให้เป็นคำใหม่ ภาษาใหม่

2. การตีความ (Interpretation) คือ การเก็บความเดิมมาบันทึกใหม่ การจัดลำดับเนื้อเรื่องใหม่ เป็นการมองเรื่องในแง่ใหม่ ค้นหาเปรียบเทียบทั้งความสำคัญและความสัมพันธ์ของส่วนย่อย ๆ ภายในเรื่องราวนั้น ย่นย่อจนเป็นข้อสรุปได้

3. การขยายความ (Extrapolation) คือ การขยายความคิดให้กว้างไกล โดยอาศัยความสัมพันธ์กับสถานการณ์เดิมที่ได้รับในตอนต้น

เวนไรท์ (Wainwright, 1972) ได้กล่าวถึงธรรมชาติของความเข้าใจในการอ่านไว้ว่า ผู้อ่านที่มีความเข้าใจในสิ่งที่ตนอ่านจะต้องมีลักษณะดังนี้

1. สามารถเก็บใจความสำคัญและระลึกถึงได้เมื่อต้องการ
2. เลือกอ่านแต่หัวข้อสำคัญ
3. ตีความหมายใจความและแนวคิดได้
4. สรุปเรื่องราวต่าง ๆ จากเรื่องที่อ่านได้
5. สรุปและประเมินค่าเนื้อเรื่องที่ตนอ่านได้
6. เชื่อมโยงความรู้ที่ได้มากับประสบการณ์ได้

องค์ประกอบของความเข้าใจในการอ่าน

องค์ประกอบที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจในการอ่านนั้น สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2528) ได้กล่าวไว้ว่า ความเข้าใจในการอ่านของเด็กจะอยู่ในระดับสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ คือ

1. ชนิดของความเข้าใจในการอ่าน เด็กแต่ละคนจะจับใจความแตกต่างกันตามประสบการณ์เดิม และวัตถุประสงค์ในขณะนั้นว่า ต้องการอ่านเพื่อเก็บใจความสำคัญหารายละเอียดที่สำคัญ ศึกษาคำแนะนำต่าง ๆ คาดการณ์เรื่องที่อ่าน หากคุณค่าของสิ่งที่อ่านสรุปเรื่องหรือเปรียบเทียบกับเรื่องอื่น และอ่านเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาสำหรับนำไปใช้

2. พิสัยของความเข้าใจในการอ่าน เด็กจะอ่านได้ดีขึ้นและถูกต้องเพียงใดขึ้นอยู่กับพิสัยของหมู่คำที่เด็กแต่ละคนจะสามารถอ่านเข้าใจได้ สติปัญญา ประสบการณ์เดิม และความยากง่ายของข้อความ

3. ความถูกต้องของความเข้าใจในการอ่าน ย่อมแตกต่างกันตามวัย ประสบการณ์ และความยากง่ายของข้อความที่อ่าน

4. ระดับความเข้าใจในการอ่านขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เป็นต้นว่า สติปัญญา ความสามารถในการอ่าน ความเข้าใจคำศัพท์ วิธีการอ่านและประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน

แฮริส (Harris, 1969) กล่าวว่า องค์ประกอบของระดับความเข้าใจในการอ่านว่า จะต้องรวมทักษะในด้านอื่น ๆ ดังนี้

1. ทักษะเกี่ยวกับภาษาและสัญลักษณ์ทางภาษา (language and graphic symbols) ซึ่งรวมความสามารถในการเข้าใจความหมายของคำทั้งง่ายและยากที่มีอยู่ในข้อความ การเข้าใจระบบคำและโครงสร้างประโยคจากลักษณะของภาษาเขียน และเข้าใจข้อความยาว ๆ ที่รวมเอาประโยคย่อย ๆ หลายประโยคเข้าไว้ เข้าใจเกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางภาษา เช่น เครื่องหมายต่าง ๆ การใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ การย่อหน้า การใช้ตัวพิมพ์ชนิดเอน เป็นต้น

2. ทักษะเกี่ยวกับความคิด (ideas) ได้แก่ การสามารถระบุจุดประสงค์ของผู้เขียนและความคิดสำคัญของข้อความที่อ่านได้ การสามารถเข้าใจความคิดย่อย ๆ ซึ่งช่วยสนับสนุนความคิดสำคัญ การสามารถสรุป และให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้

3. ทักษะเกี่ยวกับอารมณ์และลีลาของเรื่องที่อ่าน (tone and style) ซึ่งรวมความสามารถในการทราบถึงทัศนคติของผู้เขียนต่อเรื่องที่เขียน และต่อผู้อ่าน การเข้าใจอารมณ์ (tone) ของเรื่อง และความสามารถในการระบุวิธีและแนวการเขียนที่ผู้เขียนใช้ในการแสดงความคิดเห็น

ระดับความเข้าใจในการอ่าน

ความเข้าใจในการอ่านมีหลายระดับ เริ่มจากระดับที่ง่าย ซึ่งผู้อ่านจะไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดเห็น เพียงแต่เข้าใจตรงตามตัวอักษรเท่านั้น ไปจนถึงระดับที่ยาก ผู้อ่านจำเป็นต้องใช้ความคิดเพื่อวิเคราะห์ตัดสิน และประเมินค่าจากสิ่งที่อ่าน ดังที่ได้มีผู้สนใจเกี่ยวกับการอ่านได้แบ่งระดับความเข้าใจของการอ่านไว้ต่าง ๆ กัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ดัลล์แมน และคณะ (Dallman and other, 1974)

ได้แบ่งระดับ

ความเข้าใจในการอ่านไว้ 3 ระดับ คือ

1. ระดับความเข้าใจขั้นข้อเท็จจริง (Factual level or literal reading level) คือ เข้าใจเรื่องทีอ่านตามตัวหนังสือที่เขียนไว้
2. ระดับความเข้าใจขั้นตีความ (Interpretation reading level) คือ เข้าใจโดยอาศัยการสรุปความ ตีความ และแปลความจากเรื่องที่อ่าน
3. ระดับความเข้าใจขั้นประเมินค่าหรือการอ่านขั้นวิจารณ์ (Evaluation level or Critical reading level) คือ การอ่านที่อาศัยความรู้และประสบการณ์ ประเมินค่ามาช่วยพิจารณาตัดสินวินิจฉัย เรื่องราวที่อ่านได้อีกต่อหนึ่ง

เบอร์มิสเตอร์ (Burmeister, 1974)

ได้แบ่งระดับความเข้าใจในการอ่าน

ออกเป็น 7 ระดับ ดังนี้คือ

1. ระดับความจำ (memory) เป็นระดับที่ผู้อ่านสามารถจำในสิ่งที่ผู้เขียนเขียนไว้ได้ เช่น จำได้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง วันที่ คำจำกัดความ ใจความสำคัญของเรื่อง คำสั่ง และลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง เป็นต้น
2. ระดับการแปลความหมาย (translation) เป็นระดับความเข้าใจที่ผู้อ่านนำข้อความหรือเรื่องราวที่อ่านไปแปลเป็นรูปแผนภูมิ เป็นต้น
3. ระดับการตีความ (interpretation) เป็นระดับความเข้าใจที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนมิได้เขียนไว้โดยตรง เช่น หาเหตุเมื่อกำหนดผลมาให้ หรือให้เหตุมาแล้วสามารถหาผลได้ การคาดคะเนหรือทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น การจับใจความสำคัญของเรื่อง เป็นต้น
4. ระดับการประยุกต์ใช้ (application) เป็นระดับความเข้าใจที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจในหลักการและนำไปประยุกต์ใช้จนประสบความสำเร็จ
5. ระดับการวิเคราะห์ (analysis) เป็นระดับความเข้าใจที่ผู้อ่านสามารถแยกแยะส่วนย่อยที่ประกอบเข้าเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การวิเคราะห์การโฆษณาชวนเชื่อ การวิเคราะห์คำประพันธ์ การทราบถึงความไม่สมเหตุสมผลของเรื่องที่เขียน ตลอดจนการลงความเห็นในเรื่องที่อ่านได้

6. ระดับการสังเคราะห์ (synthesis) เป็นการนำเอาความคิดเห็นจากเรื่อง ที่อ่านมารวบรวมและจัด เรียบเรียง เสียใหม่

7. ระดับการประเมินผล (evaluation) เป็นความสามารถในการกำหนด เกณฑ์และตัดสิน เรื่องที่อ่าน โดยอาศัย เกณฑ์จากประสบการณ์ของตนเอง

จะเห็นได้ว่าการแบ่งระดับความ เข้าใจในการอ่านมีการแบ่งที่แตกต่างกันออกไป แต่ ทักษะต่าง ๆ ของการอ่านเพื่อความ เข้าใจในแต่ละระดับมีความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งมีความ สำคัญต่อความ เข้าใจของผู้อ่าน และมีความสำคัญและจำเป็นมากสำหรับครูผู้สอนอ่านในการนำ มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดจุดประสงค์ในการอ่านให้เหมาะสมกับระดับชั้น อายุ และ ความ สามารถในการอ่านของนักเรียน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการสอนอ่าน

ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน (2525) ประเทิน มหาพันธ์ (2523) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านที่มีผลต่อความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล ซึ่งได้แก่ ปัจจัยที่ เกี่ยวข้องกับผู้อ่าน การอ่าน วิธีอ่าน และสภาพแวดล้อม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้อ่าน

ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้อ่านซึ่งมีผลต่อการอ่านนั้น มีอยู่หลายประการดังนี้

1. วุฒิภาวะ หมายถึง กระบวนการเจริญเติบโตตามลำดับขั้น การอ่านจะ ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะของการอ่าน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดระดับของการอ่านและความ เร็วในการอ่าน โดยทั่วไปผู้ที่มีวุฒิภาวะสูงย่อมอ่านได้ดีกว่าคนที่มีวุฒิภาวะต่ำกว่า วุฒิภาวะ เหล่านี้ เช่น วุฒิภาวะทางอารมณ์ ทางสังคม ทางเพศ และทางร่างกาย เป็นต้น

2. อายุ เด็กวัยรุ่นและเด็กที่มีอายุมากจะ เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่า และเร็วกว่า เด็กที่มีอายุน้อยกว่า ตามปกติแล้วความสามารถในการเรียนรู้จะเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ ตาม วัยจนถึงอายุราว 20-25 ปี ต่อจากนั้นก็คงตัวหรือลดบ้างเล็กน้อย หลังจากอายุ 25 ปี แล้ว

3. เพศ ความแตกต่างระหว่างเพศทำให้การอ่านแตกต่างกัน ในวัยเด็กเล็ก เด็กชายและหญิงจะสนใจเรื่องไม่แตกต่างกัน แต่วัยเด็กโตจะสนใจเรื่องแตกต่างกันตามเพศ อย่างไรก็ตาม ในเด็กระดับประถมศึกษา เด็กหญิงอ่านได้ดีกว่าเด็กชายในแง่ของทักษะ ทักษะคิด ความสนใจ และการแสดงพฤติกรรม ทั้ง ๆ ที่เด็กชายและเด็กหญิงมีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ทัดเทียมกัน การที่เด็กทั้งสองกลุ่มมีความสนใจในการเรียนรู้ต่างกัน ก็เพราะขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม

4. ประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน เนื่องจากการอ่านเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย การแปลความ การตอบสนอง การกำหนดความมุ่งหมาย และการจัดลำดับภาพของตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ที่ผู้อ่านเห็น จะกระตุ้นการทำงานของสมอง ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพและปริมาณของ ประสบการณ์ซึ่งผู้อ่านมีมาก่อน

5. สมรรถวิสัย หมายถึง ขีดจำกัดสูงสุดของความสามารถ ซึ่งอาจวัดได้จากแบบทดสอบ เซาว์วิญญาและแบบทดสอบความถนัด ความแตกต่างในด้านสมรรถวิสัยของคนไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกายหรือสติปัญญา ย่อมมีผลต่อระดับการอ่านเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เด็กที่อ่านตามปกติจะมีไอคิวระหว่าง 90-109 ส่วนเด็กที่อ่านช้าจะมีไอคิวระหว่าง 75-90

6. ความบกพร่องทางร่างกาย อวัยวะที่ช่วยในการแสดงพฤติกรรมจะมีส่วน เกี่ยวข้องกับการอ่านด้วย หากอวัยวะเหล่านั้นบกพร่องไปย่อมมีผลต่อการอ่าน ความบกพร่องทางร่างกายที่สำคัญ ได้แก่ สายตาสั้น สายตายาว สายตาเอียง กล้ามเนื้อที่ควบคุมพยักหน้า พิกการ ประสาทพิกการ เป็นต้น

7. ความถนัดตามธรรมชาติ ผู้ที่มีความถนัดหรือพรสวรรค์ในเรื่องใดมากเป็นพิเศษ ก็มักจะชอบอ่านเกี่ยวกับเรื่องนั้นมากกว่าบุคคลอื่น

8. การจูงใจ เป็นตัวการที่กระตุ้นให้เกิดกิจกรรม ช่วยให้การแสดงพฤติกรรมมี จุดมุ่งหมายที่แน่นอน การจูงใจเกิดขึ้นได้โดยการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น วัสดุที่ใช้ในการ อ่าน ความสนุกของสิ่งที่อ่าน ความสนใจในการอ่าน

9. ลักษณะทางบุคลิกภาพ เช่น ความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็น ความเชื่อมั่น ในตนเอง ระดับความมุ่งหวัง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่จูงใจให้เกิดการอ่าน

ปัจจัยที่เกี่ยวกับการอ่าน

ความแตกต่างประการต่าง ๆ ของวัสดุการอ่าน ซึ่งแตกต่างกันในด้านความยากง่าย ความยาว ความคล้ายคลึง ความสนุกสนานหรือน่าเบื่อหน่าย ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลรบกวนการอ่าน ได้แก่ กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังการอ่าน ทำให้การจำเนื้อหาที่อ่านมาก่อน เสื่อมไป หรือการที่กิจกรรมก่อน ๆ มีผลรบกวนต่อการอ่าน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีอ่าน

วิธีอ่านนั้นไม่ว่าจะอ่านด้วยวิธีใดย่อมมีผลต่อการอ่านทั้งสิ้น ได้แก่

1. การฝึกฝน จะช่วยให้การอ่านสมบูรณ์ขึ้น ในการฝึกฝนแต่ละครั้ง ผู้อ่านจะต้องมีโอกาสได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่างไปบ้าง จึงจะเกิดการอ่านที่ดีขึ้น หากการฝึกฝนเป็นไปโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้น การฝึกฝนนั้นจะไม่ช่วยให้เกิดการอ่านที่ดี
2. การอ่านเพิ่มขึ้น การฝึกเพิ่มเติมหลังจากที่อ่านมาแล้ว จะช่วยให้จำบทเรียนได้ดีขึ้น
3. การท่องจำ เป็นวิธีการที่ใช้จำสิ่งที่ต้องการจำ การพยายามอ่านไปทีละ 2-3 บรรทัดแล้วท่องจำไว้ เมื่อจำไม่ได้ก็เปิดดูใหม่ และค่อย ๆ เพิ่มไปทีละน้อยจนจำได้ทั้งหมด จะได้ผลดีกว่าการพยายามท่องจำรวดเดียวจบ
4. การรู้ผลงาน จะช่วยให้การเรียนรู้จากการอ่านดีขึ้น เพราะช่วยให้ทราบว่ายังมีข้อบกพร่องที่ใดที่ควรแก้ไขอย่างไร นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนมีความสนใจมากยิ่งขึ้น
5. การใช้ประสาทรับรู้ช่วยในการอ่าน วิธีอ่านที่ดีที่สุดของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไป บางคนอ่านได้ดีโดยการฟัง บางคนโดยการอ่าน และบางคนก็ใช้ทั้ง 2 วิธี ซึ่งยังไม่อาจสรุปได้ว่าวิธีใดให้ผลดีที่สุด
6. การให้คำแนะนำ การให้คำแนะนำแก่ผู้อ่านเป็นการช่วยสร้างจุดมุ่งหมายที่ถูกต้องแก่ผู้อ่าน
7. เครื่องล่อใจ หมายถึง สิ่งของหรือสถานการณ์ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจให้คนแสดงพฤติกรรมหรือทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการ สิ่งล่อใจที่ช่วยให้เกิดความสนใจในการอ่านมากขึ้น ได้แก่ การแข่งขันและการร่วมมือ การให้รางวัลและการลงโทษ การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม

สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมหลายประการมีอิทธิพลต่อการอ่านมาตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเด็ก ไม่ว่าจะ เป็นสภาพแวดล้อมทางบ้านหรือทางโรงเรียนก็ตาม

1. สภาพแวดล้อมทางบ้าน ถ้าเด็กได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากผู้ใหญ่ในด้าน การอ่าน เช่น จากพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือญาติพี่น้องในบ้าง จะทำให้เด็กมีสมรรถภาพในการ อ่านสูง ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวก็มีผลเช่นกัน กล่าวคือ ถ้าพ่อแม่มีเงินซื้อหนังสือให้ อ่านตามความสนใจ เด็กก็จะมีโอกาสได้อ่านมากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวซึ่งมีฐานะ เศรษฐกิจ ไม่ดี อาชีพของบิดามารดา เด็กที่มีสภาพร่างกายปกติมีบิดามารดาเป็นแพทย์ พ่อค้า หรือ ข้าราชการ น่าจะมีความพร้อมในการอ่านเร็วกว่าเด็กที่มีบิดามารดาเป็นชาวสวน ชาวไร่ ชาวนา หรือกรรมกร เพราะอาชีพเป็นพื้นฐานทาง เศรษฐกิจและพฤติกรรมต่าง ๆ ของ บุคคลในครอบครัวอันมีส่วนช่วยให้ เด็กเกิดความพร้อมได้

2. สภาพแวดล้อมทางโรงเรียน บุคคลในโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็ก ก็คือ ครู บรรณารักษ์ และกลุ่มเพื่อนสนิท กล่าวคือ ถ้าครูเอาใจใส่และช่วยแนะแนวการอ่าน บรรณารักษ์จัดกิจกรรมที่น่าสนใจในห้องสมุด เป็นการดึงดูดความสนใจให้อยากอ่านมากขึ้น และชอบการค้นคว้า และการที่เด็กอยู่ในกลุ่มเพื่อนสนิทที่ขยันอ่านหนังสือ ทำให้ขยันอ่านตาม ไปด้วย สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กรักการอ่าน และมีสมรรถภาพในการอ่านสูง

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการอ่านมีอยู่มากมายหลายประการ ดังนั้นในการจัด การเรียนการสอนอ่านควรคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวด้วย

การอ่านจับใจความ

การอ่านจับใจความ เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการอ่านเพื่อให้เข้าใจ เนื้อเรื่องมีผู้ให้ ความหมายของการอ่านจับใจความไว้ต่าง ๆ กัน เช่น วาสนา เกตุภาค (2521) ได้ให้ ความหมายการอ่านจับใจความไว้ว่า หมายถึง การอ่านจับใจความของ เรื่องที่อ่านได้ถูกต้อง เข้าใจความหมายหรือวัตถุประสงค์ของผู้เขียน สามารถแสดงความรู้และความคิดเห็น ตลอดจนวินิจฉัยคุณค่าสิ่งที่ตนอ่านได้อย่างมีเหตุผล ชลธิรา กลัดอยู่ (2521) บันลือ พุทธิขวัน (2523) เสริมศรี หอทิวารกุล (2526) กล่าวถึงความหมายของการอ่าน จับใจความไปในทำนองเดียวกันว่า การอ่านจับใจความ เป็นการอ่านเพื่อทำความเข้าใจ

เนื้อเรื่องว่า เรื่องนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร มีความสำคัญตรงไหนและหมายความว่าอย่างไร นอกจากนี้ ผกาศรี เย็นบุตร (2526) ได้ให้ความหมายของการอ่านจับใจความไว้ว่า การอ่านจับใจความเป็นการอ่านเพื่อจับใจความของสิ่งที่อ่านให้เข้าใจอย่างรวดเร็วและถูกต้อง

จากความหมายของการอ่านจับใจความดังกล่าว สรุปได้ว่าการอ่านจับใจความหมายถึง การทำความเข้าใจและแปลความหมายของเนื้อเรื่องหรือข้อความที่อ่านสามารถจับสาระสำคัญ และเข้าใจจุดหมายสำคัญของเรื่องนั้นได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง

เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของการอ่านจับใจความ จะเห็นได้ว่าทักษะการอ่านจับใจความเป็นทักษะที่สำคัญของการอ่าน สำหรับเรื่องนี้ ผกาศรี เย็นบุตร ได้ให้ความเห็นว่า การอ่านจับใจความนั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการอ่านหนังสือทุกประเภท และยังเป็นพื้นฐานในการอ่านเพื่อแสดงความคิดเห็น ตีความหรือเพื่อวิจารณ์ ส่วน สนิท ตั้งทวี (2526) ให้ความหมายว่า ผู้ที่จะอ่านได้รวดเร็วและสามารถจับใจความจากข้อความหรือเรื่องราวที่อ่านได้นั้น ย่อมให้คุณประโยชน์อย่างยิ่งในการแสวงหาความรู้ในเวลาจำกัด โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนเป็นพิเศษ การฝึกฝนการอ่านตั้งแต่เบื้องต้นจะทำให้เด็กเรียนสามารถใช้ทักษะการอ่านจับใจความในการอ่านหนังสือและค้นคว้าหาความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและเข้าใจ นอกจากนี้การอ่านจับใจความควรจะมีการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ดังที่ มุสตี กุฏอินทร์ (2526) กล่าวไว้ว่า ความสามารถในการอ่านจับใจความช่วยให้อ่านหนังสือได้รวดเร็ว การอ่านจับใจความต้องฝึกฝนอยู่เสมอ ไม่ว่าจะอ่านเรื่องอะไร หรืออยู่ในระดับไหนก็ตาม เพราะถ้าไม่สามารถจับใจความสำคัญได้ ก็จะได้ประโยชน์จากการอ่านเท่าที่ควร

สรุปได้ว่าการอ่านจับใจความมีความสำคัญต่อนักเรียนและผู้อ่าน เพราะทำให้อ่านหนังสือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้รับประโยชน์ ความรู้ทั้งยังเป็นพื้นฐานในการแสดงความคิดเห็น การตีความ การตอบคำถามวิจารณ์เรื่องที่อ่านได้ และการอ่านจับใจความจะต้องฝึกฝนอยู่เสมอ

หลักการอ่านจับใจความ

การอ่านจับใจความให้ประสบผลสำเร็จ ควรมีหลักในการอ่านเพื่อจับใจความสำคัญของเนื้อเรื่องได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว มีผู้ให้หลักการอ่านจับใจความไว้ดังนี้

บันลือ พฤษะวัน (2522) ให้หลักการอ่านจับใจความพอสรุปได้ดังนี้ อ่าน ประโยคแล้วเข้าใจความหมายทันที อ่านหลาย ๆ ประโยค เมื่อจบหนึ่งอนุเจต (paragraph) แล้วบอกได้ว่าตอนนั้นหรืออนุเจตนั้นกล่าวถึงเรื่องอะไร เมื่ออ่านหลายอนุเจตแล้วหลอมรวม ความเข้าใจ ย่นย่อได้ หรือถ้ายังไม่มีชื่อเรื่องก็ตั้งชื่อเรื่องได้ อาจกล่าวได้ว่า เมื่ออ่าน เรื่องราวใด ๆ แล้วย่นย่อเรื่องราวนั้นได้

พะอบ ไปษะกฤษณะ (2526) ได้เสนอหลักการอ่านจับใจความไว้ว่า การที่จะ ค้นคว้าหนังสือต่าง ๆ ควรจะอ่านสารบัญญัให้ละเอียดเสียก่อนเท่ากับได้ทราบโครงเรื่องอย่าง ย่อ ๆ แล้วเก็บใจความสำคัญเฉพาะตอนที่ต้องการ ถ้าเป็นเรื่องหรือเป็นตอน ผู้เขียนย่อ มแบ่งเป็นย่อหน้า ลักษณะของย่อหน้าหนึ่ง ๆ ย่อมเป็นเรื่องเดียวและมีประโยคใจความหรือ ประโยคกฤษฎจอยู่ตอนต้นบ้างตอนท้ายบ้าง พยายามจับกฤษฎจหรือประโยคใจความให้ได้ เมื่อ ได้ประโยคใจความแล้ว จะเขียนไว้เป็นประโยค ๆ เพื่อเป็นกฤษฎจใจความสำคัญต่อไป แล้ว จึงจับใจความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนั้น แยกใจความออกจากผลความ เมื่อได้ใจความสำคัญแล้ว นำมาเรียบเรียง เป็นสำนวนของผู้อ่านเอง และข้อสำคัญในการอ่านเพื่อจับใจความนั้น ผู้อ่าน ควรจะได้ทราบก่อนว่าจะอ่านอะไร เรื่องประเภทไหน และต้องการจะอ่านไปทำไม อ่าน เพื่อรู้หรือต้องการหาหลักฐาน ความประสงค์ในการอ่าน เป็นหัวข้อสำคัญข้อหนึ่งที่จะคำนึงถึง เมื่อต้องการบันทึกข้อความสำคัญที่อ่าน

พกาศรี เย็นบุตร (2526) กล่าวถึงหลักการอ่านจับใจความไว้ว่า ... ในการ อ่านแต่ละครั้งควรจุดมุ่งหมายว่าต้องการอะไรจากเรื่องที่อ่าน เพื่อจะได้ไปสู่จุดนั้นได้เร็วขึ้น แล้วจึงอ่านข้อความให้จบอย่างคร่าว ๆ เพื่อดูว่าเรื่องที่อ่านเกี่ยวกับอะไร ถ้าเป็นหนังสือทั้ง เล่มควรอ่านที่สารบัญญก่อนขั้นต่อไปก็อ่านโดยละเอียดให้ตลอดเรื่อง ในขณะที่อ่านพยายามตั้ง คำถามขึ้นในใจว่า เรื่องที่อ่านเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร เกิดขึ้นที่ใด เมื่อไร อย่างไร ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการเสนอเรื่องนี้ และประการสำคัญควรฝึกการอ่านจับใจความ อยู่เสมอ จะช่วยให้อ่านหนังสือได้เร็วและจับใจความสำคัญได้ดี ...

จากหลักการอ่านจับใจความ สรุปได้ว่าผู้อ่านควรมีหลักในการอ่าน คือ ผู้อ่าน จะต้องตั้งจุดมุ่งหมายในการอ่าน อ่านสารบัญญหรือเนื้อเรื่องอย่างคร่าว ๆ เสียก่อนเพื่อดูว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร พยายามจับใจความสำคัญของเรื่องให้ได้ จากนั้นพยายามตั้งคำถาม ในใจจากเรื่องที่อ่านว่า ใคร ทำไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ควรรู้ว่าผู้เขียนมี

จุดมุ่งหมายอย่างไร แล้วสรุปใจความสำคัญของ เรื่องและ เรียบเรียงใจความสำคัญด้วยสำนวน ของตนเอง เพื่อให้เข้าใจยิ่งขึ้น ผู้อ่านจะต้องพยายามฝึกการอ่านจับใจความเสมอ ๆ นอกจากนี้ ผู้อ่านจะต้องรู้จักสังเกตลักษณะของใจความสำคัญด้วยว่า อยู่ตอนใดของประโยคหรือย่อหน้าจะ ทำให้เข้าใจ เรื่องที่อ่านได้รวดเร็วขึ้น

แนวทางในการสอนอ่าน เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทย

การอ่าน เป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นต้องฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถใช้ ได้อย่างอัตโนมัติ บันลือ พฤกษ์วัน (2529) กล่าวถึง ทักษะในการอ่าน ว่าเป็นผลรวม แห่งการฝึกอ่านที่ผู้เรียนสามารถที่จะนำเอาผลแห่งการฝึกอ่านมาใช้ประโยชน์ได้หลายทาง คือ เกิดความเข้าใจสาระสำคัญของสิ่งที่อ่าน สามารถวิเคราะห์ และจัดประเภทของความรู้ที่ได้ จากการอ่าน สร้างความสัมพันธ์ของความรู้ที่ได้จากการอ่านกับประสบการณ์เดิมของคน ซึ่ง เกี่ยวข้องกับคำที่เรียนว่ามีความคุ้นเคยกับการใช้คำนั้นมาก่อน สามารถประเมินจากการ เปรียบเทียบ เพื่อสรุป ย่นย่อ เป็นความคิดรวบยอดของตนได้ ช่วยทบทวนรายละเอียดเฉพาะ ส่วนที่เป็นสำนวนโวหารให้เข้าใจดียิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะหยิบยกเอาความรู้ความ เข้าใจจากการอ่านมาอ้างอิงได้ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดอารมณ์ และทัศนคติที่ดี ผู้อ่านสามารถ เลือกตัดสินใจที่จะเชื่อหรือยอมรับ โดยผ่านการไตร่ตรองได้เป็นอย่างดี จนผู้อ่านสามารถ สรุปผลจากการไตร่ตรองจน เกิดเป็นความรู้

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ได้กำหนด จุดประสงค์ของการอ่านไว้ว่าจะต้องให้ผู้เรียนมีทักษะในการอ่านออกเสียงและอ่านในใจ อ่านได้ถูกต้องชัดเจนและมีความเข้าใจในการอ่าน รู้หลักเกณฑ์ในการอ่านและสามารถนำไป ใช้ในการอ่านได้ การอ่านในใจนั้นหลักสูตรประถมศึกษาได้กำหนดความคิดรวบยอดและหลักการ อ่านในใจไว้ว่า "การอ่านในใจที่มีประสิทธิภาพสูง ผู้อ่านจะต้องจับใจความสำคัญของ เรื่อง ได้ในปริมาณที่เพียงพอ แต่ใช้เวลาน้อยและพลังงานน้อย"

สำหรับแนวทางในการส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความ มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้สรุปไว้ดังนี้

อัษฎลี แจ่มเจริญ (2526) ได้เสนอวิธีฝึกการอ่านจับใจความไว้ว่า "ควรฝึกอ่านเป็นประโยคหรือข้อความสั้น ๆ ก่อน แล้วครูตั้งคำถามถามนักเรียน จากนั้นให้นักเรียนวาดภาพตามความเข้าใจ ฝึกให้ตั้งคำถามจากเรื่องที่อ่าน ฝึกให้เล่าเรื่อง หรือกล่าวถึงลักษณะบุคคลในเรื่องมีว่านิสัยอย่างไร ฝึกให้ย่อเรื่องและฝึกให้ไปค้นคว้าจากหนังสือต่าง ๆ"

รัชณี ศรีไพรวรรณ (2527) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการฝึกอ่านจับใจความว่า ... เรื่องที่จะนำมาให้นักเรียน ฝึกอ่านจับใจความควรเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับระดับชั้นและความสามารถของนักเรียน ครูควรแนะนำให้นักเรียนรู้ว่าใจความสำคัญของเรื่องมักอยู่ในบรรทัดแรก ๆ หรืออยู่ในตอนสรุปท้ายเรื่อง ครูควรตั้งคำถามเป็นตอน ๆ ให้นักเรียนอ่านข้อความ เพื่อหาคำตอบ ฝึกให้เล่าเรื่องย่อ ฝึกให้สรุปความว่าในเนื้อเรื่องกล่าวถึง ใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ทำไม และเกิดผลอย่างไร แล้วเขียนบันทึกย่อไว้ ...

อุทัย ภิรมย์รัตน์ (2527) ได้เสนอแนะแนวทางการฝึกอ่านจับใจความดังนี้

1. ให้รู้จักกำหนดเป้าประสงค์ในการอ่านก่อนที่จะอ่านไว้อย่างกว้าง ๆ ว่าต้องการจะทราบอะไร
2. พยายามทำความเข้าใจรูปแบบของภาษาจากข้อความที่อ่าน เช่น พิจารณาโครงสร้าง ประโยค และค้นหาความหมายของคำศัพท์จะช่วยให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้ดีขึ้น
3. ทำความเข้าใจโดยอาศัยบริบทจากข้อความข้างเคียง ได้แก่ การสังเกตข้อความต่อเนื่องก่อนและหลัง คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน และการสรุปความ
4. สอนให้ผู้เรียนรู้จักคาดการณ์ล่วงหน้าในเวลาอ่าน เพราะจะทำให้เข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น
5. ทดสอบว่าสิ่งที่คาดการณ์ไว้ถูกต้องหรือไม่เพียงใด
6. หลอมความคิดเข้าเป็นความเข้าใจ คือ รวบรวมความจำ ความคิดที่ได้จากการอ่านทั้งหมดเข้าเป็นความเข้าใจ

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2533) กล่าวถึง การสอนอ่านจับใจความว่าครูควรแนะให้นักเรียนตั้งคำถามตัวเองจากเรื่องที่อ่านว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร ที่ไหน อย่างไร ฯลฯ และในการสอนครูควรแนะแนวทางก่อนเพื่อที่จะช่วยให้การอ่านจับใจความได้ผลดี เช่น

1. อธิบายคำบางคำที่มีความหมายพิเศษ หรือคำที่ควรทราบก่อนเพื่อไม่ให้มีปัญหาในการเข้าใจความหมายในขณะที่อ่านจับใจความ
2. ให้นักเรียนรู้จักมุ่งหมายในการอ่าน หรืออาจมีการตั้งคำถามเพื่อให้ค้นหาคำตอบจะช่วยให้นักเรียนอ่านจับใจความได้ดีขึ้น
3. มีการสนทนาเกี่ยวกับเค้าโครงเรื่องที่จะให้อ่านก่อน หรือสนทนาเกี่ยวกับภาพหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องที่จะให้อ่าน
4. กำหนดเนื้อหาและเวลาที่ให้อ่านได้อย่างเหมาะสมกับระดับวัยและความสามารถ
5. ควรมีกิจกรรมต่อเนื่องหลังจากการอ่าน เช่น ให้ตอบคำถามหรือให้เขียนสรุปเรื่องราวเพื่อทดสอบความเข้าใจ หรืออาจให้อ่านออกเสียงซ้ำในเนื้อหานั้นอีกก็ได้

บันลือ พฤษะวัน (2533) ได้กล่าวถึงแนวการฝึกการอ่านเพื่อจับใจความไว้ดังนี้

1. อ่านประโยคแล้วบอกได้ว่า "ใครทำอะไร"
2. ฝึกเล่นเกมใจความ-ผลความ ให้บอกเฉพาะใจความของประโยคส่วนประโยคที่ละทิ้งไว้
3. สรุปเรื่อง
4. อ่านเรื่องราวที่มีภาพประกอบเป็นตอน ๆ แล้วเลือกประโยคที่ตรงกับภาพ
5. ย่อเรื่อง
6. อ่านข้อความแต่ละย่อหน้า แล้วตั้งชื่อ
7. ส่งเสริมให้ขีดเส้นใต้ที่ประโยคที่บอกใจความสำคัญ
8. หลอมรวมเรื่องจากชื่อเรื่องแต่ละย่อหน้า หรือข้อความที่ขีดเส้นใต้แล้วแต่งเติมให้อ่านแล้วได้ความต่อเนื่องกัน ก็จะได้เรื่องย่ออันเป็นใจความสำคัญของสิ่งที่อ่าน

9. ให้ฝึกอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน
10. ฝึกให้อ่านบทความแล้วสังเกตุ
11. ฝึกให้ย่อข่าวเหตุการณ์จากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ แล้วรายงานหน้าชั้น โดยสม้าเสมอ และฝึกให้ย่อข่าวเหตุการณ์แล้วจัดป้ายประกาศเป็นประจำ
12. ฝึกให้อ่านคำนำของหนังสือที่จะอ่าน เพื่อให้ทราบเจตนาของผู้แต่ง ผู้แต่งจะบอกสาระสำคัญของหนังสือที่เขียนไว้ในคำนำ

จากวิธีการสอนอ่านเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความสำคัญดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ครูควรสอนให้นักเรียนเกิดทักษะการอ่านตั้งแต่ระดับการอ่านขั้นพื้นฐานไปจนถึงทักษะการอ่านขั้นสูง โดยคำนึงถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอ่าน จิตวิทยาในการสอน รู้จุดมุ่งหมายในการอ่าน แนะนำวิธีการฝึกอ่านจับใจความให้นักเรียนทราบว่า ใจความสำคัญของเรื่องมักจะอยู่ตรงจุดใด และเสนอแนะกิจกรรมการฝึกอ่านจับใจความไว้หลาย ๆ กิจกรรม เช่น ฝึกให้นักเรียนตั้งคำถาม ตอบคำถาม เรียงลำดับเหตุการณ์ เล่าเรื่อง คาดการณ์ล่วงหน้า สรุปความ วาดภาพ หรืออธิบายลักษณะนิสัยของตัวละคร ตลอดจนการประเมินในเรื่องที่อ่าน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูจะต้องพยายามสร้างความสนใจให้นักเรียน ให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการอ่านจับใจความ โดยคำนึงถึงปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกาอ่านของนักเรียน มีการวัดผลกาอ่านจับใจความอยู่เสมอ เพื่อจะได้ปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องซึ่งจะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาและโปรแกรมการอ่าน

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษา

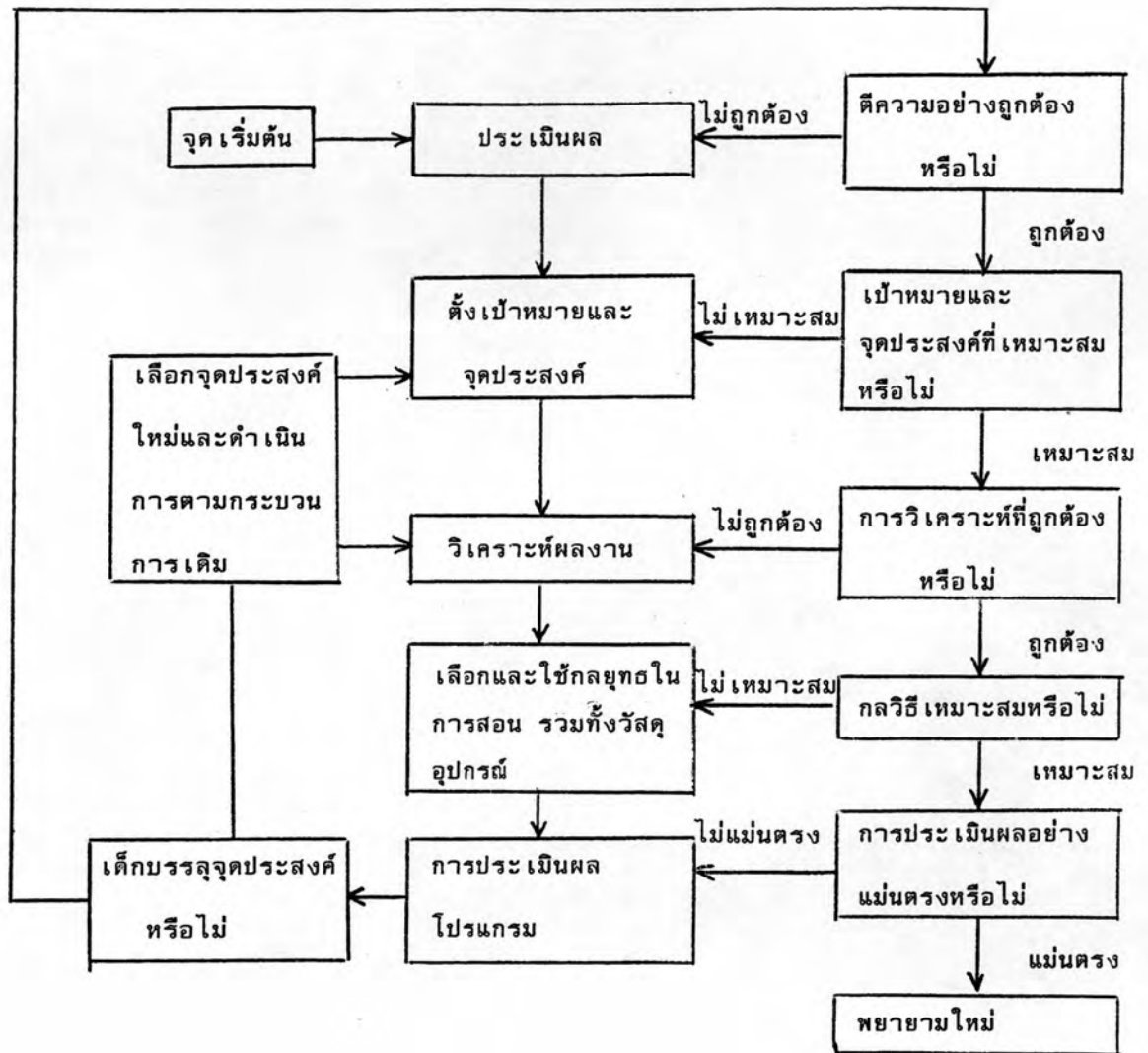
แมคลาคลิน และ อีเวส (อ้างใน Paul and Melaughlin, 1981) กล่าวถึงลำดับขั้นในกระบวนการพัฒนาโปรแกรมประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

1. การประเมินผล (Assessment)
2. การตั้งเป้าหมายและจุดประสงค์ในการสอน (Setting Goals and Instructional Objective)

3. วิเคราะห์ผลงาน (Task Analysis)
4. เลือกและใช้กลยุทธ์ในการสอน รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ (Selection and Use of Instructional Strategies, Including Materials)
5. การประเมินผล โปรแกรม (Program Evaluation)

ในแต่ละขั้นตอนได้ตั้งข้อสังเกตไว้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

กระบวนการพัฒนาโปรแกรม

ที่มา : Melaughlin and Eaves, 1976. อ้างใน Paul Wehman, Phillip J. Melaughlin, 1981.

จากขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการพัฒนาโปรแกรมเพื่อการศึกษาสรุปได้ว่า ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพนั้น ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ๆ และวิเคราะห์องค์ประกอบอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ยังมีการประเมินผลในแต่ละขั้นตอนของโปรแกรมประเมินผลทั้งโปรแกรม และประเมินผลตัวผู้เรียน แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาโปรแกรมให้สมบูรณ์เหมาะสมยิ่งขึ้น

โปรแกรมการอ่าน

ดีชานต์ (Dechant, 1970) กล่าวถึงจุดประสงค์ของการพัฒนาโปรแกรมการอ่านไว้ดังต่อไปนี้คือ

1. การสอน เพื่อพัฒนา
2. การสอน เพื่อแก้ไข
3. การสอน เพื่อซ่อม เสริม

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงหลักการที่ต้องพิจารณาในการพัฒนาโปรแกรมการอ่านไว้ดังนี้

1. นำปรัชญาการอ่านมาใช้อย่างถูกต้องมีเหตุผลและได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร
2. มี เป้าหมายและจุดประสงค์อย่างชัดเจน
3. สื่อ วัสดุอุปกรณ์ มีเพียงพอ และเหมาะสมตามความสนใจ และระดับความสามารถ พร้อมทั้ง
4. มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
5. ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียนและผู้ปกครอง
6. การกำหนดเนื้อหา วิธีการสอน ลำดับขั้นตอนการสอน และสภาพห้องเรียนอย่างเหมาะสม
7. เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้เข้าร่วมโปรแกรม
8. คำนึงถึงการเรียนรู้ ทักษะ เบื้องต้น ความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียน

คูเปอร์ และ วอร์ดเดน (Cooper and Worden, 1983) กล่าวถึงโปรแกรมการอ่านว่า เป็นแผนซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อสอนการอ่านให้แก่เด็ก ซึ่งโปรแกรมการอ่านมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. จุดประสงค์
2. ความต้องการของผู้เรียน ลักษณะผู้เรียน ความสนใจ ความสามารถของนักเรียนที่จะสอน

3. กระบวนการเรียนการสอน
4. สื่อ วัสดุอุปกรณ์ หนังสือ เกม และสิ่งอื่นที่ต้องการใช้

โปรแกรมการอ่านมีรูปแบบดังแผนภูมิต่อไปนี้

กระบวนการเรียน การสอน	สื่อการสอน
ความต้องการของผู้เรียน	
จุดประสงค์	

ริชาร์ท และ จอห์นสัน (Richard and Johnson, 1976) ได้แสดงความคิดเห็นว่าโปรแกรมการอ่านจะมีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็กมาก นอกจากจะขึ้นอยู่กับวิธีการสอนและอุปกรณ์แล้ว ยังต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการจัดการเรียนการสอน การเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม การเลือกสิ่งที่จะให้เด็กอ่านให้เหมาะสม การจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมความสนใจของเด็กด้วย และได้กำหนดองค์ประกอบในการพิจารณาเพื่อจัดโปรแกรมการเรียนการสอนที่มีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็กไว้มีดังต่อไปนี้ คือ

1. ครูผู้สอน
2. คุณภาพการสอน
3. ปริมาณการสอน
4. เวลาที่เริ่มต้นสอนอ่าน
5. การลำดับขั้นในการสอนอ่าน

ศิริพร ลิ้มตระการ (2526) กล่าวว่า การพัฒนาการอ่าน เป็นการพัฒนาตามลำดับ
ขั้นในด้านโครงสร้าง ซึ่งมีฐานรองรับเป็นทักษะเบื้องต้น และมีโปรแกรมการอ่านระดับสูง
อยู่เหนือขึ้นไป ซึ่งจะต้องประกอบด้วย ความสามารถในการอ่านอย่างวิเคราะห์การอ่านอย่าง
มีประสิทธิภาพ และนิสัยรักการอ่าน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

จากการศึกษาความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของนักการศึกษาที่กล่าวถึงการพัฒนา
โปรแกรมการอ่าน สรุปได้ว่า ส่วนสำคัญของโปรแกรมการอ่านประกอบด้วย เป้าหมาย
จุดประสงค์ วิธีดำเนินการและการประเมินผลของโปรแกรม ในการพัฒนาโปรแกรมการ
อ่านจะต้องคำนึงถึงทฤษฎีและหลักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน ตัวผู้เรียน เพื่อนำไป เป็น
ตัวกำหนดเนื้อหา กระบวนการ เรียนการสอน สื่อ อุปกรณ์ การวัดผลการประเมินผลตัว
ผู้เรียน จุดเริ่มต้นและระยะเวลาของโปรแกรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น มีการประเมินผลโปรแกรม
ทุกขั้นตอนและอย่างค่อเนื่องเพื่อปรับปรุงแก้ไขส่วนที่บกพร่อง นอกจากนี้ยังต้องได้รับการ
ส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหาร บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง นักเรียน ตลอดจน
บุคลากรภายนอกที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาโปรแกรมการอ่านจึงจะมีผลต่อประสิทธิภาพในการ
อ่านของนักเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง:

งานวิจัย ในประเทศ

ประทีป แจ่มจิตต์ (2528) ได้วิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการอ่านจับใจความ
ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยกิจกรรมคัดสรรกับกิจกรรมตาม

แผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มทดลองได้รับการสอนด้วยกิจกรรมคัดสรร กลุ่มควบคุมได้รับการสอนด้วยกิจกรรมตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการแต่ละกลุ่มใช้เวลาสอน 33 คาบ รวม 17 สัปดาห์ ผลการวิจัยปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของกลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยกิจกรรมคัดสรรสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยกิจกรรมตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ และในการสังเกตพฤติกรรมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการให้เหตุผล ด้านการวิจารณ์ ด้านการนำความรู้ไปแก้ปัญหา ด้านการแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะใหม่ ๆ ปรากฏว่า กลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยกิจกรรมคัดสรรเกิดพฤติกรรมทั้ง 4 ด้านมากกว่า

กรรณิกา อุ่นแจ่ม (2528) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทางการเรียนภาษาอังกฤษ ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม) ที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทางการเรียนภาษาอังกฤษจำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนในระดับการอ่านตามตัวอักษร การให้ความคิดเห็นและการประเมินผลสูงกว่าเกณฑ์การประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักเรียนส่วนใหญ่รู้สึกภูมิใจ ตีใจ และอยากเข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษและชอบที่จะได้มีโอกาสเรียนร่วมกับเพื่อน ๆ ที่มีความสามารถใกล้เคียงกัน นักเรียนส่วนมากต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษต่อไปและเห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวมีประโยชน์มาก

มณี ปีระทุม (2530) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณระหว่างนักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมการอ่านกับนักเรียนที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการอ่านระหว่างนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงปานกลาง ต่ำ ผลการศึกษาพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักเรียนกลุ่มทดลองที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง และต่ำ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01 และนักเรียนที่มี

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณ์สูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05

งานวิจัยในต่างประเทศ

เบเวอร์รี เอส ลีโรตา (Beverly S.Sirota, 1971) ได้ศึกษาเรื่อง "การจัดโปรแกรมการอ่านหนังสือให้แก่เด็กนักเรียนกับประสิทธิภาพในการอ่านของเด็กนักเรียน" ตัวอย่างประชากรได้แก่ นักเรียนระดับ 5 จำนวน 275 คน จาก 12 ห้องเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง กลุ่มละ 6 ห้อง ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการอ่านที่ครูจัดให้แก่เด็กนักเรียนในแต่ละวัน มีผลต่อประสิทธิภาพในการอ่านของเด็กนักเรียน กล่าวคือ นักเรียนส่วนใหญ่อ่านหนังสือมากขึ้นและอ่านได้ดีขึ้น

บรูค (Brooks, 1977) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลการใช้โปรแกรมซ่อมเสริมการอ่านกับนักเรียนระดับประถมศึกษา 4, 5 และ 6 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่เรียนช้าจากโรงเรียน Lamar Country Elementary School เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการซ่อมเสริมการอ่านที่มีต่อคะแนนเฉลี่ยของการอ่านและทัศนคติของนักเรียน โดยเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่า โปรแกรมการสอนซ่อมเสริมการอ่าน พัฒนาทัศนคติที่ดีต่อการอ่านและต่อโรงเรียน โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คินซีย์ (Kinsey, 1985) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมช่วยอ่านที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลในการอ่าน ความเข้าใจในการฟังและเจตคติต่อการอ่านของนักเรียนประถมศึกษาที่พูดสองภาษาและภาษาเดียว กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนที่พูดภาษาเดียวในเกรด 1 และเกรด 2 จำนวน 164 คน นักเรียนที่พูด 2 ภาษาในเกรด 1 และเกรด 2 จำนวน 164 คน ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาซึ่งค่อนข้างมีรายได้ต่ำในรัฐฟลอริดา กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมได้รับการสุ่มจากระดับเกรดโดยใช้แบบทดสอบคัดเลือกว่าทดสอบผู้เรียนที่พูดภาษาอังกฤษ พูดสเปนหรือพูดได้ทั้ง 2 ภาษา

การทดลองประกอบด้วย การใช้โปรแกรมช่วยอ่านในลักษณะการอ่านอย่างต่อเนื่องและการฟังจากเทป โดยใช้เวลาเรียนตามปกติมากกว่า 6 เดือน ผลปรากฏว่าโปรแกรม

ช่วยอ่านไม่มีผลต่อเจตคติในการอ่าน สัมฤทธิผลในการอ่านหรือการฟัง เพื่อความเข้าใจในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม อย่างไรก็ตามสัมฤทธิผลในการอ่านและการฟังจะพัฒนาดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ลอบบี้ (Looby, 1986) ได้ศึกษาเรื่อง ความสำเร็จในการอ่านของนักเรียนเกรด 6 ที่พัฒนาขึ้นเมื่อใช้วิธีการพัฒนาภาษาร่วมกับโปรแกรมการอ่านขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักเรียนเกรด 6 จำนวน 82 คน ที่เรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตเทศบาลแถบตะวันตกเฉียงใต้ ปี 1985 ในการทดลองมีการวัดความสามารถในการรู้ความหมายของคำและความเข้าใจในการอ่านก่อนสอนและหลังสอน โดยใช้แบบทดสอบสัมฤทธิผลในการอ่านของเทศบาล ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการเรียนรู้คำจะเพิ่มพูนขึ้น เมื่อนำวิธีการสอนพัฒนาการภาษามาใช้ในโปรแกรมการอ่าน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บรูค (Brooks, 1990) ได้ศึกษาเรื่องผลการสอนการฟังอย่างมีระบบต่อสัมฤทธิผลของการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนเกรด 6 ที่เข้าร่วมในโปรแกรมซ่อมเสริมการอ่าน การทดลองประกอบด้วยนักเรียนเกรด 6 จำนวน 30 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 12 คน กลุ่มทดลอง 18 คน โดยแต่ละกลุ่มจะมีทั้งนักเรียนหญิงและนักเรียนชายในการทดลองมีการวัดผลความก้าวหน้าของนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบของรัฐแคลิฟลอเนีย ผลปรากฏว่า การสอนฟังอย่างเป็นระบบจะมีสัมฤทธิผลต่อการอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001